

МИЛАН Б. МИХАЈЛОВИЋ*

Војна академија

Београд

ДЕЈАН Р. ЈЕРЕМИЋ

Sequester Employment

Београд

УДК 338.2:336.2

Прегледни рад

Примљен: 12.07.2020

Одобрен: 18.08.2020

Страна: 541-551

УЛОГА ФИСКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ У ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

Сажетак: Здрава животна средина се сматра једним од кључних услова за опстанак људи на планети Земљи. Краткорочне добити постале су прече од дуготрајног постојања. Временом ситне добити резултирале су катастрофалним последицама по животну средину. Овај проблем захтева сложен приступ из низа углова. Један од њих су правни и економски начини да се стане на пут даљој деградацији животне средине. Правни или регулаторни начин заснива се на принципу „нареди и контролиши”. Економски или тржишни начин служи се сложенијим инструментима заштите животне средине, попут разних пореза, накнада и такси. Економски начин је сложенији, јер поред позитивног утицаја на животну средину има и утицај на друге друштвене структуре. Проблем економских инструмената је тај што углавном захтева одређена плаћања због којих може постати омражен и избегаван.

Кључне речи: животна средина, фискална политика, порези

Увод

Појам еколошких пореза датира још из друге половине 18. века проналаском парне машине. Наравно, сврха парне машине је била повећавање продуктивности и прихода, при чему се проблему животне средине није поклањала велика пажња. Загађења животне средине су у почетку била мала и неприметна, али су се временом акумулирала и повећавала и достигла тај ниво да је основна идеја двадесетог века била како прекинути даља загађења, а не како отклонити постојећа.

У складу са теоријом јавних добара, чиста јавна добра обележава једнака могућност њихове употребе од стране свих чланова, који су припадници једне друштвене заједнице, као и једнака корисност за сваког појединца који користи такво јавно добро. Са економског становишта, очувана и здрава животна средина може да се схвати као јавно добро, пошто за њену употребу нису одређене цене које би, евентуално, ограничавале њену потрошњу.

* milan.mih83@gmail.com, 064/3021951

Уважавајући претходно наведено, здрава животна средина је једно од основних људских права. Ово право је све израженије са повећањем еколошких проблема. Здрава животна средина је неопходна у смислу биолошке егзистенције људи, као и за опстанак биљног и животињског света. Али све убрзанији развој људског друштва на квалитативном и квантитативном нивоу условава и веће потребе за ресурсима које нуди природа.

Како би се ова два услова одржања нашег постојања испунила, односно како би био задовољен и правни и економски аспект нашег егзистирања на планети Земљи, мора постојати начин регулисања ових аспеката. Циљ регулисања је контрола, одржавање и развој ова два аспекта живота. Када се говори о регулисању онда се увек скреће пажња на правни (регулаторни) и економски аспект регулисања здраве животне средине.

Избор инструмената еколошке регулативе

Регулаторни принцип, другачије назван принцип „нареди и контролиши“, садржан је актуелним прописима који регулишу циљеве, стандарде и технологије којима загађивачи морају да се потчине. Овим прописима загађивачима су приписана одређена правила, обично у оквиру стандарда. Постоје четири категорије стандарда (Haris i Riach, 2013: 46):

- Стандарди квалитета животне средине одређују карактеристике животне средине (на пример, ниво CO_2 у атмосфери, ниво буке испред куће).
- Емисиони стандарди одређују максимално дозвољени ниво загађења које доспева у животну средину.
- Стандарди процеса одређују врсту производног процеса или опреме за смањивање емисије које фабрике морају да користе.
- Стандарди производа дефинишу карактеристике потенцијално загађујућих производа, као што су хемикалије, детерџенти, вештачка ђубрива, аутомобили, горива.

Регулаторни приступ у односу на економски има одређене предности и мане. Једна од предности је то што постоје потврђена искуства у примењивању прописа у другим областима од јавног значаја као што је здравство или безбедност. Друга предност је што прописи обезбеђују ефективно средство превенције хазарда и неповртаних ефеката које захтевају драконске казне и забране. Прописи гарантују успех, када се емисиони стандард устали, можемо бити сигурни да граница емисије неће бити прекорачена. Све ово произилази из ефективне примене прописа.

Постоји и низ слабости регулаторног приступа (Haris i Riach, 2013: 78):

- Неопходност ефективне применљивости прописа. Слаба примењеност је често узрок великог броја контрола, административних захтева, особља, правних процедура у случају непоштовања итд.
- Друга мана прописа је то што они могу постати предмет нагодбе и преговарања између јавне власи и приватног сектора, и вероватно субјекат корупције.
- Велико ограничење прописа је њихова статичност и низак подстицај техничком развоју.

– И на крају, прописи су скупи, не само на нивоу примене, већ и зато што нису ефикасни у економском смислу. Зато се економски инструменти све више користе у политици заштите животне средине.

Економски приступ у решавању проблема заштите животне средине односи се на постојање економских инструмената, па се у том смислу познати и као инструменти који делују у оквиру тржишта. Економски инструменти су акције имплементирани од стране регулаторне власти у циљу ограничавања загађења на оптимални ниво (Ercolano, Gaeta i Romano, 2013: 7; Прдић, 2019).

Постоје 7 типова економских инструмената (Ђурић, 2012: 285):

- Порези на емисије су најчешће коришћен инструмент. Примењује се су свим пољима животне средине и у свим земљама чланицама ОЕСД, али различитим интезитетима:
- Накнаде за отпадне воде чини кичму менаџмента водама у Француској, Немачкој и Холандији.
- Накнаде за отпад су веома честе, али у различитим нивоима покривености отпада.
- Порези на загађење ваздуха се све више примењују, ови порези узимају форму пореза на специјална горива и накнаде на емисије.
- Накнаде на буку примењују се на ваздухоплове у неколико земаља.
- Накнаде услуга најчешће користе локалне власти за прикупљање чврстог отпада и отпадних вода.
- Порези на производе примењују се на цене производа који стварају загађење током производног процеса, коришћења или одлагања. Примери су угљеник у горивима, сумпор, вештачка ђубрива, неповратна амбалажа, живине и кадмијумске батерије.
- Амдинистративне накнаде су створене да би помогле финансирању лиценцирања или лиценцирању система мониторинга.
- Преносиве дозволе базиране су на принципу да је свако повећање емисије анулирано еквивалентном смањењу емисије.
- Системи повраћаја депозита су широко примењени, посебно код амбалаже освежавајућих напитака.
- Субвенције као економски инструмент користе се у великом броју земаља, али имају ограничену примену. У Србији су то неповратна средства, кредити за плаћање пореза, пореске олакшице, одлагања плаћања, отпис дуга, тарифне баријере.

Предности еколошких пореза и других економских инструмената

Повећава се статичка ефикасност кроз прераспделу смањивања загађења.

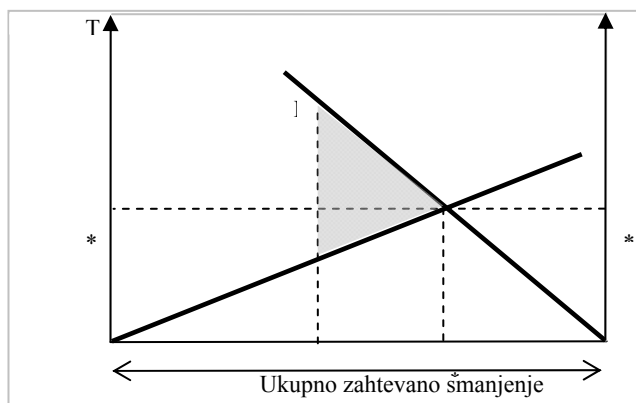
Када трошкови смањења загађења варирају преко компанија до индивидуа, економски инструменти као што су еколошки порези и преносиве дозволе имају потенцијал да минимизирају трошкове из два разлога (Fullerton, Liecester i Smith, 2008; Илић, 2000):

Прво, други инструменти не могу у потпуности да разликују загађиваче са различитим трошковима смањивања загађења, па могу од њих захтевати да приступе смањењима са вишим трошковима. Дакле, тржишно оријентисани

инструменти подстичу емитенте да изабере, односно примене ону врсту опреме и уређаја за смањивања загађивања која је њима најјефтинија.

Друго, економским инструментима може се избећи потреба регулаторне власти да достави детаљне информације о индивидуалним изворима смањења трошкова, што смањује административне трошкове власти.

Слика 1: Статичка ефикасност добијена најјефтинијом расподелом смањења загађења упоређена са униформним смањењем када се два загађивача разликују у трошковима смањења загађења (Fullerton, Liecester i Smith, 2008)

Тачка A^* представља најјефтинију поделу захтеваног укупног смањења загађења између две групе загађивача са различитим маргиналним трошковима смањења загађења, представљен кривама $MACA$ и $MASB$, мереним од извора OA и OB . Претпостављено је да је постоје више извора загађења, тако да су еколошки бенефити, бенефити од укупног постигнутог смањења загађења, а не подељени према изворима загађења. Економски инструменти би требало да постигну ниво A^* , кроз трговање емисијама на тржишту, са равнотежном дозвољеном ценом једнаком P^* , или кроз порез на емисије по P^* стопи по јединици емисије. Ако ограничена доступност информација нареди и контролиши принципа натерају законодавца да од оба загађивача захтева исти ниво смањења (тачка \bar{A} на слици 1), настаће повећани трошкови смањења загађења, представљени осенчаном површином.

Динамичка ефикасност

Законска регулатива која утврђује да загађивачи морају да користе конкретне технологије или да одржавају емисије испод одређеног нивоа могу постићи сагласност али не и да охрабре загађиваче да још више смање загађење. Истина је да може да постоји страх загађивача од постојања евентуалне воље власти да још више смањи загађења, што власт лако може постићи кроз једноставно померање граница загађења. На другој страни, еколошки порези подстичу активности истраживања и развоја у области технологија за редукацију штетних емисија и, својим динамичким карактером, утичу на увођење модерних, „чистијих“ технологија, као и на развој еколошки подобних производа.

Ерозија ефикасности услед преговарања

Ефикасна имплементација прописа захтева преговоре од фирме до фирме о појединачним смањивањима загађења и примени технологија. Принцип „нареди и контролиши“ треба да обезбеди различите нивое смањења загађења за различите фирме, како би смањео трошкове. Законодавац зависи од информација фирми о њиховим трошковима смањења загађења и вероватно је да ће доћи до преговора са том фирмом о овим трошковима. Сада посматране фирме контролишу кључан елемент у процесу одређивања границе загађења, што резултира погодбом која одговара загађивачу (Пантић & Росић, 2019).

За разлику од претходног, униформни еколошки порези постижу трошковно ефективну дистрибуцију смањења, урачунавајући различите трошкове засебних фирми, узимајући робустну, непреговарајућу форму. Ово значи да се примењује иста пореска стопа према свим фирмама. Законодавац нема потребу да узима у обзир околности засебних фирми, па загађивачи имају мало простора да преговарају о погоднијим условима. Овим је ризик ерозије ефикасности политике заштите животне средине услед преговарачког процеса знатно смањен.

Потенцијал прихода

Еколошки порези и преносиве дозволе повћавају приходе, као резултат плаћања од сваке јединице емисије. До ког степена се ови приходи заиста рачунају као бенефит од коришћења еколошких пореза и преносивих дозвола још увек није детаљно разјашњено (Пантић, Јовановић, Исса 2019).

Са становишта фискалне политике постоје забринутости за стабилност и предвидивост прихода од еколошких пореза и њихове ерозије као резултата реаговања загађивача. Став је да је овај проблем преувеличан. Чињеница је да су приходи од свих пореза подложни бихевиоралном реаговању, а еколошки порези базирани на нееластичној тражњи добара као што је енергија могу бити мање погођени бихевиоралном реаговању него други порези.

Мане еколошких пореза и других економских инструмената

Економски инструменти као што су еколошки порези имају и неколико неповољних карактеристика које могу да буду отежавајућа околност код њихове примене.

Варирање штете у односу на извор

У случају да су извори емисије, променљиви униформни порез на емисију је неефикасан и вероватно ће бити потребна регулација на основу извора како би се постигао задовољавајући ниво ефикасности. Еколошки порези не смеју бити ограничавани истом пореском стопом према свим изворима, само оваквим приступом може се постићи пожељан исход од примене еколошких пореза (Дејовић, 2018: 21). Али када се пореске стопе устале за сваки од извора

загађења онда они могу бити подложни лобију опорезиваних фирми. Код неких врсти еколошких пореза стопа мора да буде униформна иако је познато да штета варира у зависности од извора. Један од примера овог проблема је када различите фирме од коришћења истих инпута у различитој мери загађају околину, па је проблем како опорезивати исти инпут у односу на фирму која га користи.

Штетне споредне активности

Понекад утицај еколошких пореза може да буде негативан, односно реакција субјекта опорезивања може да буде штетнија за околину него сама опорезивана емисија. Ово се дешава када порез на токсични отпад пружа подстицај за смањење отпада, али у исто време може и проузроковати нелегално одлагање или паљење отпада.

Дистрибутивни ефекат

Еколошки порези се примењују у транспорту, количини угљеника у горивима или уопштено примењују се на енергију. Огромна већина домаћинства своје ниске буџете углавном троше на енергенте. Еколошки порези се наплаћују тек када се неко загађење већ догоди, односно регресивни су. С обзиром на то да здрава животна средина и плаћање пореза у ове сврхе за сиромашна домаћинства представља луксуз овај терет сваљује се на неколицину богатих домаћинстава и њихову вољу да плате порез (Goulder, Perry, 2008). Реформа еколошке политике мора да користи мере које урачунавају и анулирају ове дистрибутивне ефекте.

Проблеми интернационалне конкуренције

Чињеница је да порези на индустријске инпуте повећавају трошкове производње. И већ је јасно да порези на ове инпуте у свим земљама нису исти. Проблем настаје када се домаћи производ такмичи са истим иностраним производом који није предмет сличног еколошког опорезивања (Раичевић, 2008: 112).

Друга разматрања при одабиру инструмената

Административни и трошкови примене

Појам трошкови подразумева трошкове администрације контроле загађења, односно трошкове мониторинга и примене. Ови трошкови успостављања механизма морају да се узму у обзир при одабиру инструмената. У вези са претходним треба имати у виду (European Environment Agency, 1996):

– Прво, порез на загађења може да захтева бројање тона емисија, пошто сам стандард једноставно захтева ауторитет који ће одредити одређену врсту тех-

нологије која ће се користити за контролу загађивања. Пореским инспекторима је лако да одреде бројањем утврде количину загађујућих предмета, али је много теже утврдити штетне материје у тежини и касније прикупити порез или одредити цену дозволе. Понекад, много је једноставније применити „нареди и контролиши“ принцип.

– Друго, општи принцип опорезивања је да се порез лако може наметнути било којој тржишној трансакцији као што је продаја производа или услуга, јер фактуру оверавају обе стране трансакције. Слично овоме, право на субвенцију може бити одобрено за чисте тржишне инпуте као што су радна снага, капитал или набавка технологије за заштиту шума или технологије смањења загађења. Проблем са еколошким порезима је што произвођач у своју тржишну трансакцију не урачунава и загађење које је начинио, не урачунава посечену шуму, отпад или емисије. То значи да сав отпад који је бачен званично преко документације и није бачен, не зна се ко ни када је бацио токсични отпад. С тога је веома лако сакрити овакве поступке.

– Треће, јефтиније је користити акцизе и тако контролисати процес загађивања који користи акцизоване инпуте. За разлику од других еколошких регулатива, акцизе не захтевају директан контакт између законодавца и загађивача. Тако један број извора загађења не утиче на трошкове администрације и имплементирања.

Ефекти на ставове и схватања

Еколошки порези могу имати утицаја на ставове и схватања појединаца који могу утицати, позитивно или негативно, на резултате увођења еколошке регулативе. Понекад наметање еколошког пореза може имати велики утицај на понашање пореских обвезника, јер подстиче „зелено“ понашање. Супротно, порески обвезници могу да схвате да плаћање еколошког пореза оправдава загађујуће понашање. О реаговању пореских обвезника на увођење еколошких пореза биће више речи у наредним поглављима рада.

Релација еколошки порези – трговина преносивим дозволама

Економске карактеристике пореза на емисије и трговине преносивим дозволама су веома сличне и уопштено гледано ова два инструмента су углавном једнака. Ако еколошки порез постављен као проценат по јединици емисије T доводи до нивоа емисије Q , регулишући исти проблем, издавање количине Q преносивих дозвола довешће до цене дозволе по јединици емисије T , ако је тржиште дозволама конкурентно. Ниво и шаблон смањења загађења са оба инструмента биће исти, а трошкови компанија услед смањења загађења биће, такође, исти.

Овај однос је непромењен било да се дозволе дају бесплатно или се продају. Свакако је вредност последње дате дозволе одређена трошковима смањења загађења, који би иначе били наплаћени, а они су одређени по маргиналном трошку смањења на нивоу емисије Q , која је T по јединици загађења. Вре-

дност преносиве дозволе је онда независна у односу на начин на који су дистрибуиране, али до момента до када је тржишне конкурентно. Када се дозволе продају на конкурентним аукцијама, онда ће приход бити једнак порезу који би био узет по одговарајућем еколошком порезу (Стојановић, Станојевић, 2017).

Важност претходно наведеног је у томе што се, под одређеним условима, порез на емисије и преносиве дозволе могу заменити као инструменти. Они имају приближно исте еколошке и фискалне карактеристике, па одлука о одабиру једног од ова два инструмента може бити донета на основу других карактеристика, као што су административни трошкови или конкурентност тржишта дозвола.

Мада, еквивалентост не постоји када дође до несигурности око трошкова смањења загађења које сноси загађивач и када треба одредити стопу пореза или количину дозвола које треба издати, без тачног знања о трошковима смањења загађења. Ниједан од инструмената није неоспоран у овој ситуацији. Порези који одређују цену емисије и шеме трговања које одређују количину дозвола имају супротстављене предности и мане.

Еколошки порези нису гаранција одређеног утицаја на животну средину, реакција загађивача може бити различита, мања, већа или чак већа од очекиване. Када имамо конкретан циљ који желимо постићи применом еколошких пореза онда је та несигурност резултата велика мана и тада су преносиве дозволе поузданији инструмент (Taggart, 2015: 49).

Када се формирају тржишта, као она код трговине преносивим дозволама, она морају бити јефтина и конкурентна. Ако желимо да смањење загађења успешно алоцирамо између компанија, свима би требало да буду понуђене једнаке субвенције за смањење загађења. Ако трошкови трансакција и моћ монопола на тржишту дозволама праве раскол између маргиналних трошкова смањења загађења купаца и продаваца дозвола, онда се део потенцијалне корисности може изгубити (Брњас, Стошић и Дедеић, 2015).

Алокација преносивих дозвола може се појавити као понуда степена флексибилности имплементације политике. У ширем смислу, ово значи избор између бесплатне дистрибуције дозвола компанијама, обично базиран на прошлим аутпутима или нивоима емисије, или неким обликом продаје. У ужем смислу, све зависи од избора једног од два начина расподеле добити од еколошких пореза, или да се врате загађивачима по основама не везаним за тренутну емисију или да се користе као допринос државној каси.

Избор између еколошких пореза или трговине преносивим дозволама зависи и од политика климатских промена. Одавно је уочено да коришћење инструмената базираних на цени ради регулисања еколошких проблема који проистичу из необновљивих извора укључују компликације које се тичу односа између регулативе и временске категорије цене ресурса (Прдић, 2019). На пример, порез на енергију може да убрза екстракцију фосилних горива као ресурса енергије, се очекује да ће цена енергије у будућности бити виша од тренутне. Произвођачи којима је једини циљ максимизација профита, могу да

убрзају експлоатацију, ако увиде да ће порез на ове енергентске ресурсе у будућности значајно смањивати профит. Ово би можда било избегнуто ако би се регулатива определила за трговину преносивим дозволама уместо за порезе. Трговина преносивим дозволама се може користити за постављање количинских ограничења ресурса који се могу користити у одређеним периодима. Тако би разлика између количине искоришћене енергије унутар времена била избегнута.

Закључак

Негативне екстернације као срж проблема заштите животне средине економским инструментима настали су још проналаском парне машине и преласком на масовну производњу.

Временом су се искристалисали одређени начини да се ови негативни ефекти ублаже, смање или неутралишу. Једни од тих начина су правни и економски.

Као што се из рада може закључити коришћење ових инструмената посматрано са економске стране. Закључено је да еколошки порези као један од економских инструмената заслужује посебну пажњу јер подстичу активности истраживања и развоја у технолошкој сфери. На овај начин субјекти опорезивања би увођењем модерних, еколошких, постројења тежили да избегну да плате порез. Економски инструменти имају могућност да буду ефективни, односно да наплаћују износе од фирме до фирме, у зависности од количине негативних утицаја на животну средину. Такође, ту је и приход који се неминувано пристиже наплатом.

Економски инструменти имају и одређене негативне карактеристике које се огледају у ограничавању наплате истом пореском стопом према свим изворима. Да био од ових инструмената дошла задовољавајућа корисност они не смеју овим бити ограничавани.

Још једна мана еколошких пореза као економског инструмента је то што се наплаћују тек након што се загађење догоди.

Економски инструменти су корисни у ситуацијама када постоји потреба за широким спектром измене понашања међу великим бројем производних и потрошачких активности. Трошкови конкретне регулативе у овим случајевима су високи, а у неким случајевима и неприхватљиви. Али када су активности које треба регулисати разнолике, друштво може имати значајну добит када се неутралишу ове штетне активности, чак и на најскупљи могући начин.

Комплексна структура пореза је осетљива на трошкове коришћења и танку линију између ниске и високе стопе пореза. Због ове осетљивости порези су увек отворени ка штетном друштвеном преиспитаивању. Даље, недовољно високи порески подстицаји могу постићи мале промене у понашању. У вези са претходно наведеним, предузећа не морају узети у обзир пореске подстицаје када одлучују о еколошким технологијама ако је подстицај низак да би

оправдао трошкове промене устаљених система. Међутим, трошкови сложености и ризик да ће релативно млади еколошки порези бити игнорисани треба да буде подсетник против високих еколошких казни.

Литература:

1. Brnjas, Z., Stošić, I., Dedeić, P. (2015): Socio-ekonomska analiza i upravljanje rizikom od zagađenosti životne sredine, *Ecologica*, 80, 609-612
2. Goulder, L., Perry, W.H. (2008): Instrument Choice in Environmental Policy, Discussion paper, Resources for the Future, DP 08-07, April 2008.
3. Dežović, S. (2018): Nastanak i razvoj poreskih rajeva. *Oditor*, 4(2), 17-26.
4. Đurić, O. (2012): Srbija u svetlu ekološke poreske reforme EU, *Socioeconomica – The Scientific Journal for Theory and Practice of Socioeconomic Development*, 1(2), 281 – 290.
5. Ercolano, S., Gaeta G.L., Romano, O. (2013): Environmental tax reform and individual preferences: An empirical analysis on European micro data, *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 51, 1-11
6. European Environment Agency. (1996): Environmental taxes, Implementation and Environmental Effectiveness, Copenhagen.
7. Ilić, P.G.(2000): Ekološki porezi, Savet projekta „Konstituisanje Srbije kao pravne države“ i Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
8. Pantić, N., Jovanović, B., Issa H.R. (2019): Oporezivanje u funkciji održivog razvoja, *Održivi razvoj*, 1(2), str. 37-51
9. Pantić, N., & Rosić, M. (2019): Karakteristike projektovanja ekoloških naknada. *Održivi razvoj*, 1(1), 29-42.
10. Prdić, N. (2019): Efekti investicije - maksimalne cene u aukcijskoj trgovini. *Oditor*, 5(3), 25-37.
11. Prdić, N. (2019): Efekti trgovine na berzi, *Kultura polisa*, 16(40), 353-362
12. Raičević, B. (2008): Javne finansije, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, *Ekonomski fakultet, Beograd*.
13. Stojanović, C., Stanojević, P. (2017): Ciljevi organizacionog sistema i IMS-a, *Akcionarstvo*, Vol. 23, br. 1, 5-18.
14. Taggart, P. (2015): Why do states adopt environmental tax incentives? *Arts and Humanities*, 6, 46-52.
15. Uredba o vrstama otpada za koje se vrši termički tretman, usloviima i kriterijumima za određivanje lokacije, tehničkim i tehnološkim uslovima za projektovanje, izgradnju, opremanje i rad postrojenja za termički tretman otpada, postupanju sa ostatkom nakon spaljevanja ("Sl. glasnik rs", br. 102/2010 i 50/2012).
16. Fullerton, D., Liecester, A., Smith, S. (2008): Environmental Taxes, Working Paper 14197, National Bureau of Economic Research.
17. Haris, M.J., Riach, B. (2013): Environmental and Natural Resource Economics: A Contemporary Approach, Global Development and Environment Institute, Tufts University, Medford, USA.

THE ROLE OF FISCAL POLICY IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary: A healthy environment is considered one of the key conditions for human survival on planet Earth. Shortterm profits have become more difficult than longterm existence. Over time, small profits have resulted in catastrophic consequences for the environment. This problem requires a complex approach from a number of angles. One of them is the legal and economic ways to stand in the way of further environmental degradation. The legal or regulatory method is based on the principle of "order and control". The economic or market method uses more complex instruments of environmental protection, such as various taxes, fees and charges. The economic method is more complex because in addition to the positive impact on the environment The problem of economic instruments is that it usually requires certain payments due to which it can become hated and avoided.

Key words: environment, fiscal policy, taxes

